

Socialstyrelsen

Redskaber målrettet SSP-samarbejdet

Systematisk kortlægning af
kriminalitetstruede børn og unge

Viden til gavn

Publikationen er udgivet af:

Socialstyrelsen
Edisonsvej 18, 1.
5000 Odense C
Tlf: 72 42 37 00
E-mail: socialstyrelsen@socialstyrelsen.dk
www.socialstyrelsen.dk

Forfatter: Socialstyrelsen
Udgivet februar 2017

Layout: 4PLUS4

Download på www.socialstyrelsen.dk.
Der kan frit citeres fra publikationen med angivelse af kilde.

Trykt udgave: ISBN 978-87-93407-50-3
Elektronisk udgave: ISBN 978-87-93407-49-7

Indhold

Indledning	4
Risikofaktorer	5
Beskyttende faktorer	5
Problemskabende ungegrupperinger	6
Redskab: Risikoprofil	7
Redskab: Relationsprofil	10
Implementering af redskaber	13
Tjekliste til implementering i SSP-samarbejdet.....	14

Indledning

Dette hæfte henvender sig til dig, som arbejder som SSP-konsulent, medarbejder på det kriminalpræventive område i en kommune eller lignende.

I arbejdet med børn og unge er det vigtigt at være opmærksom på at skabe gode rammer for børnene og de unges udvikling.

Det er også vigtigt at forebygge og sætte ind, hvis man som fagperson ser eller hører noget, som kan være tegn på, at et barn eller en ung er i risiko for at blive tiltrukket af kriminalitet og/eller at blive en del af en problemskabende ungegruppering.

Dette hæfte indeholder forslag til to redskaber, som kan bruges inden for det kriminalpræventive område i en kommune. Begge redskaber har særligt fokus på at styrke systematikken i det forebyggende arbejde ift. unge i risiko for at komme i kriminalitet og unge, der er i risiko for at blive en del af problemskabende ungegrupperinger.

Redskaberne fokuserer udelukkende på kortlægning og ikke på de indsatser, der efterfølgende skal til, for at forebygge eller håndtere kriminalitet eller problemskabende grupperinger.

De to redskaber er udviklet med baggrund i forskningsbaseret viden om risikofaktorer. Redskaberne er desuden udviklet på baggrund af erfaringer fra medarbejdere, som arbejder med forebyggelsesindsatser ift. børn og unge i risiko.

Redskabet **Risikoprofil** kan anvendes som grundlag for en tværfaglig dialog om unge på eksempelvis SSP-møder.

Redskabet **Relationsprofil** kan anvendes som redskab i regi af SSP eller ad hoc, når der er et aktuelt behov for at analysere relationer mellem forskellige unge og deres aktiviteter.

De to redskaber kan med fordel anvendes i sammenhæng og supplere hinanden.

Redskaberne kan bruges i den form, som de er præsenteret i her i hæftet. De kan ligeledes bruges som inspiration til at udvikle egne lokale redskaber.

I arbejdet med redskaberne skal du huske at være opmærksom på:

- reglerne om datasikkerhed, hvis der behandles data om enkeltpersoner. I persondataloven fremgår, hvornår og hvordan personoplysninger kan behandles.
- retsplejelovens § 115, som beskriver rammerne for SSP-samarbejdet.

Begge redskaber bidrager til fælles forståelsesramme på tværs af SSP-samarbejdets faggrupper.

SSP-konsulent

I hæftet finder du:

- en kort introduktion til risikofaktorer,
- en beskrivelse af de to redskaber,
- anbefalinger til, hvordan redskaberne kan anvendes og hvilke overvejelser, du kan gøre, hvis du vil bruge dem i din kommune.

Hæftet er ét ud af tre hæfter. De øvrige to hæfter er målrettet hhv. det boligsociale område og skoleområdet.

Du kan finde yderligere viden om forebyggelse af ungdomskriminalitet på Socialstyrelsens hjemmeside:

www.socialstyrelsen.dk/unge/kriminalitet

Risikofaktorer

Dette hæfte har særligt fokus på børn og unge og på at forebygge ungdomskriminalitet med baggrund i viden om børn og unge i risiko.

Der findes i dag solid viden om hvilke faktorer, der kan have betydning for, om børn og unge tiltrækkes af kriminalitet og bliver en del af problemskabende ungegrupperinger. Disse faktorer kaldes for risikofaktorer.

Forskningen i risikofaktorer viser, at der er en lang række faktorer, som giver en forhøjet risiko for, at børn og unge får en kriminel adfærd.

Der er fx en sammenhæng mellem kriminalitet, og hvor ofte unge færdes i 'højrisikomiljøer' uden voksenkontrol. Derudover er risikofaktorer, der relaterer sig til skolegangen særligt vigtige at være opmærksom på. Det kan fx være skolefravær, lav trivsel og lav faglighed¹.

Risikofaktorer kan ikke i sig selv bruges til at forudsige, hvilke børn og unge der bliver kriminelle eller bliver en del af en gruppering. Men de kan vise, om den enkelte ung har en forhøjet risiko for en kriminel adfærd.

Tilstedeværelsen af risikofaktorer hos det enkelte barn eller den enkelte ung er således tegn på, at der kan være grund til særlig opmærksomhed på barnets eller den unges udvikling.

Jo flere risikofaktorer hos barnet eller den unge, jo højere risiko.

1 Justitsministeriets Forskningskontor (2011): Første led i fødekæden, s. 68-73

Beskyttende faktorer

Udover risikofaktorer er der også faktorer, som man med baggrund i forskningen ved, er med til at beskytte barnet eller den unge.

Beskyttende faktorer er forhold, der oftere ses hos børn og unge, der ikke bliver involveret i kriminalitet eller grupperinger. Beskyttende faktorer er med til at mindske sandsynligheden for, at børn og unge får en kriminel adfærd, eller at de bliver en del af problemskabende ungegrupperinger.

Eksempler på beskyttende faktorer er, at den unge har et godt forhold til forældrene, et godt forhold til skolen og høj selvkontrol².

Brugen af forskningsbaserede risikofaktorer skaber systematik ift. vores faglige vurderinger.

SSP-konsulent

2 Justitsministeriets Forskningskontor (2011): Første led i fødekæden, s. 120

Problemskabende ungegrupperinger

I nogle kommuner og boligområder vil man fra tid til anden opleve, at unge hænger ud sammen og at ungegrupperinger er til gene for fx andre beboere i et område. Det er ikke nødvendigvis et problem at unge hænger ud sammen. Det hører med til at være ung at være med i fællesskaber og grupper, og det kan være med til at give de unge mange gode relationer og oplevelser.

Hvis man gerne vil identificere, om der er ungegrupperinger i et område, som kan betegnes som *problematiske*, og som man derfor bør være ekstra opmærksom på, kan man med fordel anvende en definition, som anvendes af Det Kriminalpræventive Råd. Her forstås problemskabende ungegrupperinger som:

- grupper af unge, som primært mødes på gaden,
- har en uroskabende adfærd,
- har en kriminel adfærd eller er kriminalitetstruede.

Det Kriminalpræventive Råd opdeler yderligere de problemskabende ungegrupperinger i tre forskellige typer af grupperinger, som hver især repræsenterer et særligt bekymringsniveau:

Typer af problemskabende ungegrupper og deres karakteristika

Bekymrende vennegrupper	Territorielle uroskabende ungdomsgrupper	Kriminelle ungdomsgrupper
Består primært af unge i alderen 12-17 år, der finder sammen om rusmidler. De socialiserer på gaden og i offentligheden, men uden at have et særligt område.	Består primært af unge i alderen 13-23 år. De er altid knyttet til et geografisk område (boligområde, kvarter eller bydel) og kender typisk hinanden fra opvækst samme sted.	Ligner de territorielle uroskabende ungdomsgrupper, men adskiller sig ved at have tættere relationer til voksne kriminelle fra rocker- og bandemiljøet og i forlængelse heraf begå mere alvorlig kriminalitet.

Kilde: Det Kriminalpræventive Råd (2013): Problemskabende ungdomsgrupper i Danmark, s. 15-16

- Bekymrende vennegrupper,
- Territorielle uroskabende ungdomsgrupper,
- Kriminelle ungdomsgrupper.

De tre typer af problemskabende ungegrupperinger er formuleret med udgangspunkt i viden og erfaringer fra praktikere, der arbejder med kriminalitetsforebyggelse.

Fælles for de tre former for ungegrupperinger er, at der ikke er et særligt krav om, hvor længe gruppen har holdt sammen. Grupper af unge kan af omverdenen opleves som en kilde til uro og kriminalitet, selvom grupperne er kendetegnet som flukturerende og omskiftelige³.

Læs mere:

Du kan læse mere om ungdomskriminalitet, ungegrupperinger og risikofaktorer på Socialstyrelsens hjemmeside:

www.socialstyrelsen.dk/unge/kriminalitet

3 Det Kriminalpræventive Råd (2013): Problemskabende ungdomsgrupper i Danmark, s. 3,13

Redskab: Risikoprofil

I arbejdet med forebyggende indsatser ift. unge i risiko er der ofte mange fagpersoner involveret. Det kan fx være sagsbehandlere, mentorer eller politi.

De forskellige fagpersoner kan have forskellige opfattelser af, hvad der er vigtigt ift. at vurdere, hvor udsat den unge er ift. ungdomskriminalitet.

Formålet med redskabet Risikoprofil er at give disse samarbejdsparter et fælles afsæt for dialog omkring risikoen for det enkelte barn eller ung.

Redskabet Risikoprofil kan i den enkelte kommune bringes i anvendelse på flere måder. Det kan fx danne baggrund for dialog i tværfaglige fora, som fx § 115 møder, eller anvendes, hvis man som SSP-konsulent har en særlig bekymring for en ung eller en gruppe af unge.

Risikoprofilen kan bruges som grundlag for at igangsætte tiltag. Det kan være tiltag på et mere generelt niveau på tværs af kommunen, hvis flere unge udviser samme adfærd. Det kan også være ift. den enkelte ung med henblik på, at myndighedspersonen igangsætter en § 50-undersøgelse.

Risikoprofilen kan samtidig bidrage med overblik over omfang og karakteristika for kriminalitetstruede børn og unge i kommunen.

Risikoprofilens opbygning

Risikoprofilen indeholder en skala med fem niveauer. De fem niveauer afspejler den viden, der er omkring risikofaktorer og risikoadfærd ift. unge i risiko for ungdomskriminalitet og unge, der er en del af problemskabende ungegrupperinger.

Derudover er der lagt vægt på, at de konkrete faktorer, som risikoprofilen indeholder, afspejler viden om den unge, som det kan forventes, at samarbejdsparter i SSP kan have viden om. Det kan fx være, om den unge er antruffet på gaden af politiet, om den unge har højt skolefravær m.m.

Risikoprofileringsskalaens fem niveauer:

I niveau 0 er der ingen risikofaktorer.

I niveau 1a, 1b og 1c er der begyndende tegn på, at den unge er risikotruet. Tegn som fx skolefravær, at den unge bliver antruffet på gaden af politiet m.m., som kan give anledning til, at der bør være en særlig opmærksomhed ift. den unge.

I niveau 2, 3 og 4 er der alvorlige tegn på, at den unge har en risikoadfærd. I niveau 4 er den unge medlem af en kriminel ungdomsgruppe og begår personfarlig kriminalitet med grupperingen.

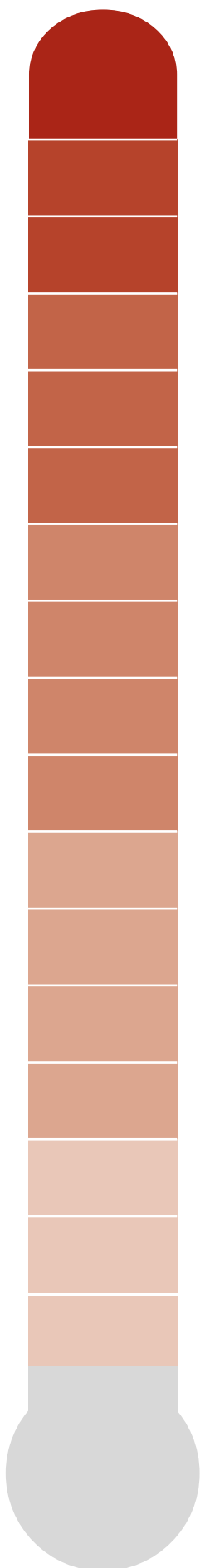
Tips

- På Socialstyrelsens hjemmeside kan du hente tre typiske eksempler på børn og unge i risiko – tre ungetypologier. Eksemplerne kan anvendes som øvelsesredskab ift. at placere den unge på risikoskalaen.
- Hvis der i SSP-samarbejdet i forvejen anvendes en skala ift. kriminalitet, kan risikoskalaen eventuelt supplere den eksisterende. Skalaens fokus på netop problemskabende ungegrupperinger kan fx tilføjes den eksisterende skala ved for alle niveauer at markere, om der er tale om kriminalitet med eller uden tilknytning til problemskabende ungegrupperinger.
- Fokus på risikofaktorer kan med fordel suppleres med fokus på beskyttende faktorer, barnets eller den unges robusthed mv.
- Risikoprofilen og ungetypologierne kan hentes som wordskabeloner på Socialstyrelsens hjemmeside:

www.socialstyrelsen.dk/unge/kriminalitet

Brugen af risikofaktorer kvalificerer vores vurderinger og beslutninger positivt.

SSP-konsulent

Niveau 4: Medlem af kriminelle ungdomsgrupper med personfarlig kriminalitet

- Meget personfarlig kriminalitet i kriminelle grupper (dvs. vold, røveri, overfald, våben mv.).

Niveau 3: Øget Risikoadfærd

- Gentagen eller alvorlig kriminalitet i territorielle uroskabende ungdomsgrupper eller kriminelle ungdomsgrupper.
- Medlem af territorielle uroskabende ungdomsgrupper eller kriminelle ungdomsgrupper.

Niveau 2: Risikoadfærd

- Førstegangsmistænkt eller sigtet for kriminalitet sammen med medlemmer af bekymrende vennegrupper, territorielle uroskabende ungdomsgrupper eller kriminelle ungdomsgrupper.
- Fast omgangskreds i problemskabende ungegruppering.
- Manglende eller højt fravær fra skole, uddannelse, arbejde eller fritidsaktiviteter.

Niveau 1.C: Risikotruet samt risikoadfærd

- Antruffet af politiet eller førstegangsmistænkt for kriminalitet sammen med medlemmer af bekymrende vennegrupper, territorielle uroskabende ungdomsgrupper eller kriminelle ungdomsgrupper.
- Del af gruppe, der viser gruppeholdninger i form af symboler/artefakter (nydannelse af gruppering).
- Meget bekymrende fravær fra skole.
- Lavt fagligt niveau eller lav trivsel i skolen.
- Manglende fritidsinteresser.

Niveau 1.B: Risikofaktorer samt risikoadfærd

- Observeret eller antruffet af politiet med medlemmer af bekymrende vennegrupper, territorielle uroskabende ungdomsgrupper og/eller kriminelle ungdomsgrupper.
- Del af gruppe, der viser/begynder at vise tegn på at flashe gruppeholdninger i form af symboler/artefakter (nydannelse af gruppering).
- Bekymrende fravær fra skole (alvorligt eller meget alvorligt).
- Lavt fagligt niveau eller lav trivsel i skolen.
- Underretning.
- Sociale sager, kriminalitet, vold, misbrug, arbejdsløshed og lignende i familien.

Niveau 1.A: Risikofaktorer

- Venner eller i familie med personer i eller omkring problemskabende ungegrupperinger, bander eller rockere.
- Bekymrende fravær fra skole (alvorligt).
- Lavt fagligt niveau eller lav trivsel i skolen.
- Sociale sager, kriminalitet, vold, misbrug, arbejdsløshed og lignende i familien.

Niveau 0: Ingen risiko

Redskab: Relationsprofil

For børn og unge er gruppen af venner og jævnaldrende ofte det centrale omdrejningspunkt for hverdagslivet.

For nogle få unge kan deres netværk og indbyrdes relationer dog have en negativ indvirkning på deres udvikling, fx hvis den unge indgår i en problemskabende ungegruppering.

Formålet med redskabet Relationsprofil er at give fagpersoner et redskab til at kunne kortlægge, hvilke grupper af unge, som udviser en risikoadfærd ift. ungdomskriminalitet.

Relationsprofilen kan på en nem og overskuelig måde bruges til at få en bedre viden om de unge og deres relationer. Relationsprofilen er en vigtig kilde til viden, inden der igangsættes forebyggende indsatser.

Der har tidligere været en tendens til, at vi i SSP fokuserede på problematiske relationer, men via Relationsprofilen fokuseres der også på de positive relationer.

SSP-konsulent

Anvendelse af Relationsprofil

Relationsprofilen kan bruges til at kortlægge relationerne i et enkelt netværk, eller den kan bruges til at kortlægge flere grupper af unge indenfor et lokalområde eller i hele kommunen.

Kortlægningsarbejdet kan ske på et SSP-møde eller på særlige møder, hvor der er fokus på at håndtere konkrete problemstillinger ift. ungegrupper. For at bruge redskabet til kortlægning, kræver det, at man involverer fagpersoner med konkret viden om de unges færden.

På de følgende sider er der to eksempler på, hvordan redskabet Relationsprofil kan anvendes i praksis.

Relationsprofilen visualiserer, hvordan positive og negative relationer ændres over tid. Det giver et godt overblik.

SSP-konsulent

Tips

- Print Relationsprofilen ud – og placer den fx på en tavle. Det giver et godt fælles overblik som afsæt til jeres drøftelser.
- Gentag øvelsen fx kvartalsvis for at følge udviklingen i de unges netværk.
- Begge udgaver af Relationsprofilen kan hentes som wordskabeloner på Socialstyrelsens hjemmeside:

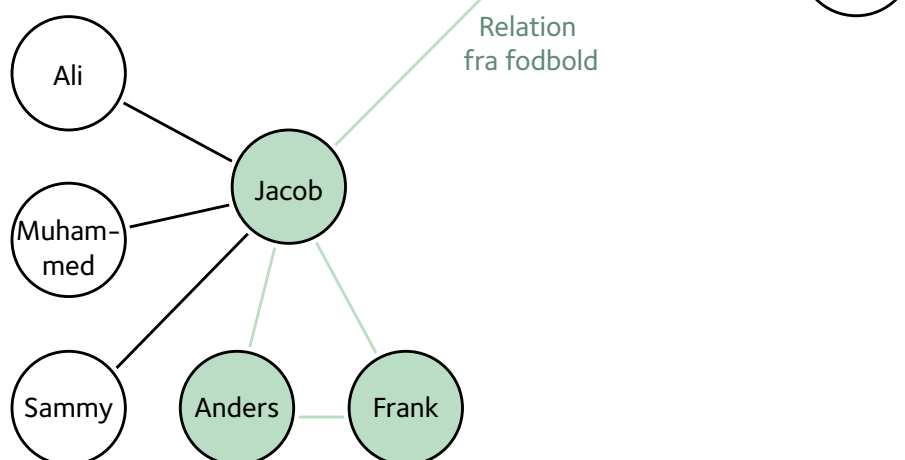
www.socialstyrelsen.dk/unge/kriminalitet

Eksempel 1

I det første eksempel er formålet med at bruge Relationsprofilen at få mere viden om en ung (Noa), der er en bekymring for. Han er ikke kendt af kommunen i øvrigt, men er blevet antruffet på gaden af politiet sammen med unge, der er kendt for at færdes tæt på den lokale rockergruppe. Der er fra SSP's side en generel bekymring for, at flere unge er interesserede i at blive en del af rockergruppens aktiviteter.

Ved at udarbejde Relationsprofilen er det formålet at få mere viden om Noas relationer og om, hvem han færdes med. Det er også formålet at få viden om, hvordan grupperne af unge har relationer til hinanden. Fagpersoner fra den lokale ungegruppe har derfor kortlagt gruppen af unge omkring Noa.

Kortlægningen viser, at der er to grupper af unge, som begge er set med medlemmer af den lokale rockerklub. Noa er med i den ene af grupperne og kender den anden gruppe af unge gennem byens fodboldklub. De fem drenge, der er markeret med grøn, er alle set sammen med medlemmer af rockerklubben. Med denne viden kan der nu arbejdes videre med forebyggende indsatser.

Eksempel 1

Relationsprofil - Netværksdiagram til SSP - Enkelt

Eksempel 2

Baggrunden for kortlægningen i dette eksempel er flere anmeldelser af hærværk og overfald i et stationsområde i en kommune.

Formålet med at lave analysen er at få mere viden om, hvilke ungegrupper der samlet set er i kommunen og på den baggrund sætte ind med relevante indsatser. Kortlægningen laves sammen med fagpersoner med viden om de unge fra alle kommunens lokale klubber og boligsociale medarbejdere. Kortlægningen foregår over tre møder af 1½ times varighed.

Først udarbejdes en Relationsprofil for de enkelte grupper af unge, som i eksempel 1. Når de enkelte grupper af unge er identificeret, gennemføres en udvidet kortlægning af de problemskabende ungegrupperinger i kommunen med fokus på:

- hvilke grupper af problemskabende ungegrupper, der er i kommunen (*netværk*)
- hvor den enkelte problemskabende ungegruppe færdes (*nuværende og særlige platforme*)
- hvilke aktiviteter gruppen har i relation til platformen (*utryghedsskabende, kriminalitet, misbrug mv.*)
- hvor der er risiko for, at den enkelte problemskabende ungegruppe vil færdes fremadrettet, hvis der ikke sættes ind (*forventede platforme*)

På baggrund af kortlægningen får kommunen et samlet overblik over de enkelte ungegrupper og deres indbyrdes relationer. Det kan danne baggrund for prioritering af indsatser.

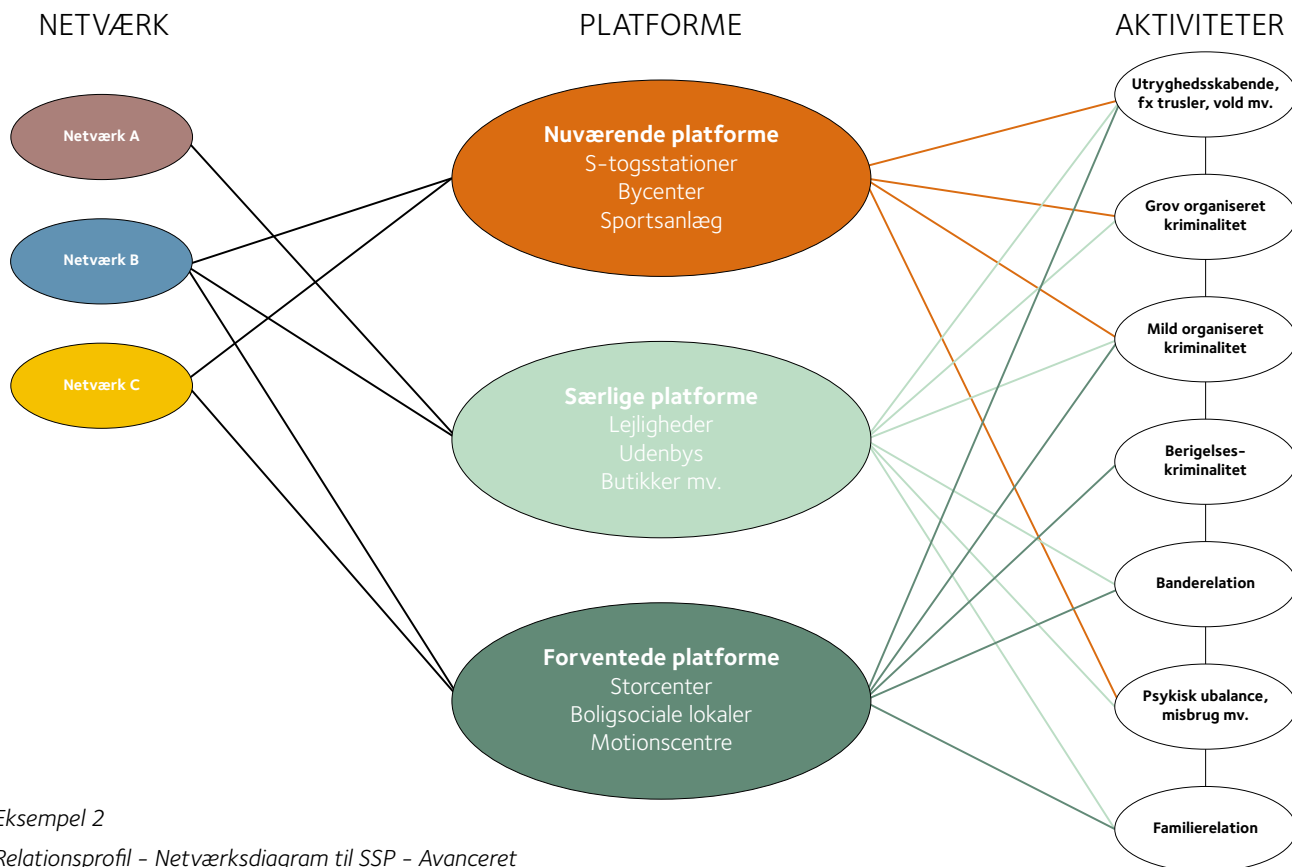
Eksempel 2 kan platformene nuanceres ift., om det er:

- nuværende platforme, som mange eller alle i netværket færdes i,
- særlige platforme, som kun nogle få i netværket anvender,
- forventede platforme, som er de platforme, det vurderes, at netværket vil bevæge sig på fremadrettet.

Eksemplet viser, at netværk B:

- anvender S-togsstation og bycenter som platform. Dvs. et sted, hvor de mødes og opholder sig. Det, som kendetegner netværkets aktiviteter på platformen, er bl.a. utryghedsskabende adfærd, grov og mild kriminalitet samt misbrug.
- at nogle fra netværket, men ikke alle, mødes i specifikke lejligheder. Det, som kendetegner netværkets aktiviteter på platformen, er banderelationer og berigelseskriminalitet.

Lokalområde: X-købing

Eksempel 2

Relationsprofil - Netværksdiagram til SSP - Avanceret

Implementering af redskaber

Al forandring tager tid, kræver opmærksomhed og arbejde. De redskaber, der er beskrevet i hæftet her, kan være med til at styrke et fælles sprog og herigennem det tværfaglige samarbejde. Men for at lykkes, skal redskaberne benyttes kontinuerligt. Selvfølgelig mindre forandringer er chancen for at styrke eksisterende praksis derfor størst, når man aktivt tager stilling til, hvordan det nye redskab skal indarbejdes i SSP-møderne.

Når Risikoprofilen og Relationsprofilen skal implementeres i SSP-samarbejdet, er det en god ide at arbejde med tre centrale aspekter, for at ændre eksisterende praksis⁴:

- de medarbejdere, som skal involveres,
- hvordan organisationen kan understøtte brugen,
- og hvordan ledelsen kan holde fast i implementeringen.

Socialstyrelsen har udarbejdet en tjekliste, som kan sikre, at man forholder sig til alle de centrale aspekter. Det anbefales at benytte tjeklisten i opstarten af en implementeringsproces, men man kan med fordel også benytte den længere fremme i processerne.

Tjeklisten kan hentes som wordskabelon på Socialstyrelsens hjemmeside:

www.socialstyrelsen.dk/unge/kriminalitet

4 Fixen et al. (2005): Implementation Research: A Synthesis of the Literature

Tjekliste til implementering i SSP-samarbejdet

	Sæt kryds
Fase 1. Når brugen af Risikoprofilen og Relationsprofilen skal igangsættes, kan man med fordel starte med at overveje følgende spørgsmål:	
Har der været en åben dialog om, hvilket udækket behov Risikoprofilen og Relationsprofilen skal dække?	
Er beslutningen om implementering forankret i relevante ledelsesfora?	
Har der været en åben dialog i SSP-samarbejdet om udfordringer og forventninger til brugen af Risikoprofilen og Relationsprofilen?	
Har der været en åben dialog i SSP-samarbejdet om udfordringer ift. samarbejde og koordinering på tværs af afdelinger og forvaltninger?	
Kommentarer, erfaringer:	
Fase 2. Når implementeringsprocessen skal igangsættes, skal alle de tre centrale aspekter sættes i spil:	
Er der en projektleder/medarbejder, der har fået frigjort tid og er ansvarlig for at redskabet bliver brugt kontinuerligt i SSP-samarbejdet?	
Har projektlederen/medarbejderen faste møder med relevant ledelse om implementeringen?	
Er der udarbejdet mundtlig/skriftlig information, gennemført opstartsmøde, evt. kursus, side-mandsoplæring mv.?	
Er det besluttet hvordan og hvem, der følger op, under og efter igangsættelse?	
Er det besluttet hvilke formidlingstiltag, der er relevante? Det vil fx sige internt til medarbejdere og eksternt til offentlighed og samarbejdspartner?	
Er tildeling af ressourcer, fx afsættelse af tid osv. afklaret?	
Er det aftalt, hvordan medarbejderne inddrages i at skabe fælles forståelse og sprog, fx om risikofaktorer mv.?	
Kommentarer, erfaringer:	

	Sæt kryds
Fase 3. For at sikre, at man fastholder indsatsen over tid, er det ligeledes vigtigt at fastholde fokus på forandringen:	
Er der en plan for, hvordan det sikres, at motivationen og fokus under 'det lange seje træk' fastholdes – også når nyhedsværdien er væk?	
Er der en plan for, hvordan resultaterne formidles internt i SSP-regi og ud til samarbejdspartnere?	
Er det besluttet hvordan og hvem, der er ansvarlige for, at der følges op på implementeringen? Fx har brugen af Risikoprofilen og Relationsprofilen forbedret praksis?	
Er det besluttet hvordan og hvem, der er ansvarlige for, at der er mulighed for at sparre på tværs om udfordringer og erfaringer?	
Kommentarer, erfaringer:	

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen
Edisonsvej 18, 1.
5000 Odense C
Tlf.: 72 42 37 00

www.socialstyrelsen.dk

Februar 2017

9 788793 407503